

ג. ארוביאל שלשה בחרים סח לי מחי"מ, אל תטול חלוקך שחרית כו', ואל תטול ירךי כו' ממי שלא נטל ידיו, ועל תעמוד לפני הנשום בשעה שחוזרות מן המה, מפני שאני מתקד ובא לפניכם: וחרבי בידו ויש לי רשות לחבל. ממציות המות הנמצא בעולם בעקב החטא, ילמד החכם דעת את החיים ואת הטוב. אמנם צריך שתובן תכונת המות כמו שהיא לאמתתה לא בהכנה משוכשת של השכל הגס. והנה באמת לא הי' ראוי שיחריד המות כ"כ את החיים כמו שהוא מחרידם באמת, כי אין אפשר שמציאות טבעי הכולל את כל החי יהיה רצונו מחרידו. והרי אנו מוצאים את כל מעשה האלהים שהם טובים ונחמים, סיבות מרגיזות ומחרידות יוזמנו רק לעתים רחוקות. אבל הדבר הכולל את כל המציאות הוא תמיד טוב ויפה, וצריך שיהי' ציורו ג"כ מתקבל על כל לב בהתקבלות נוחה טבעית. אמנם לו היו עניניו האותן מחזה המות ע"פ רוב באורח טבעי, הי' הרגש ג"כ הרבה נח וטבעי עלינו ג"כ. אבל יצר לב האדם מטהו לאחור בדרכים גלוזים שעל ידם הוא מקצר את ימיו ומביא עליו מות בלתי טבעי, והבלתי טבעיות הזאת היא הגאוה והשררות שאינם ראויים לאדם בהפרזה כלל, ואוי לה לרבנות שמקברת את בעליה. ערבוב הציורים הטבעיים שמביאה התרגשות של רדיפת הכבוד ואהבת הגאון, היא נותנת באדם תשוקה בלתי טבעית להתרומם יותר מחוקו, שמביאותו בזה לידי שפלות נפש. וכיון שהוא מאבד את יושרו הטבעי, נוטל הוא מחייו את כל הסדר הטבעי, ומביא עליו מות בלתי טבעי. ע"כ מצד החיזיון שהוא מסייעי הידיעה הכרוכה בשיחתו של מלאך המות אנו למדים, הרי חוק הראוי להאדם שלא תתעצם בו אהבת הרבנות. ע"כ סח לו אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ולתכרש, ואן תבין אחרת את מושג החיים והמות. ובהשקיף עלינו ע"י השקפה של מדות הגונות, המודיעות את האדם את ערכו באמת לכל יחפוץ יותר מחוקו, שזה ירשם ע"י מניעה זאת כמש"כ לעיל. אז יצייר את המות באופן ראוי לטבעו, וינהל את החיים ג"כ בסדר טבעי באופן שיהי' מותו מות טבעי, ויבא בכלת אלי קבר² זקן ושבע.

אמנם מציאות המות כולו בא להכרח, כאשר הגוף האנושי עוד לא הוכשר לקבל רוב כוחות חוקים הראויים לחיים בלתי כלים ע"י המות, ועם זה להשתמש בהם ע"פ המעלה והצדק, כי לולא זאת הלא אין מעצור להיכולת האלהית להחיות את האדם חיי נצח ג"כ בהיותו בגופו. אמנם בהיותו נוטה אל תכונות בלתי הגונות בהיות בו כוחות יותר גדולים ממה שהם בו כעת, ע"כ המיתה מוכרחת. ובאשר באה רק לרגלי אי השתלמות האדם בבחירתו, ע"כ עוד יקום חלד ולעת תחייתו המתים יבנה הגוף באופן משוכלל ונאות, להתנהג בכל טוב ומעלה עם כוחות אדירים וחוקים מאד שלא יוכל המות לעשות עמם כלה. והנה נמצאים פרטים מבני אדם שכבר זככו דיעותיהם ומדותיהם עד שהם ראויים למדת תחיית המתים, ושעל כן מנה רפ"ב במאמר הברייתא³ של מעלות התסידות ג"כ את תחיית המתים לשם מעלה נשגבת קנויה בכחירה והדרגה של קנין שלימות. אמנם לפועל "מי גבר יחי' ולא יראה מוח", וגם היחידים המתעלים עד שאין המות נחוק להם מצד עצמם, יחושו בו תועלת מצד מה שפעל עליהם היות כוחותיהם לקוחים מהורים בלתי נשלמים, שלא תגיע ידו בחירתם לשכללם כולם. ע"כ הננו למדים מזה כמה גדולה היא ההקפדה להשקיף על כל דבר שלוקח האדם ממנו להשלמתו, בין בהרגל, בין בדיעות, בין במדות, לא רק על עצם הדבר כ"א ג"כ על מקורו ופועלו. שהרי אין האדם יכול לטהר את כל כוחותיו שהם ברשותו ובחירתו, עד שלא יהי' צריך לתקנת המות, לא רק מצדו כ"א ממה שפועלים עליו מקורי הכוחות מאין שלוקחו. ע"כ ראוי להחשיב בהנהגתו רושם הלימוד של הפעולה המביאה לזאת, והוא שלא יטול ידיו ממי שלא נטל ידיו, שירשום לעצמו שיהי' ג"כ הכח המטהר בא מכת טהור במקורו, ויהי' זה לקו בכל הליכותיו, התומחים והמוסריים, וזאת ג"כ למדנו משיחתו של מה"מ ותכונתו בפעלו.

גא. ואל תעמוד לפני הנשום כו'. אמנם הסבות שהצטייר המות בחזון מחריד כ"כ הוא ג"כ לטובה כדי לפשט עקמומיה שבלב, לגרש את הרעות שהדמיון הכתוב הי' פועל בהתמכרות אל התאוות החושיות, שהמות עם מרידות ציורו ישימש לחלושי כח. אמנם ראוי להשתמש גם בזה באופן מושכל ולא יקח מהרושם הזה את הציור המושג מחיזיון המות לפי ההשקפה החלשה, המניעה רק את הרגש ע"פ החוש החיצון לבד, שממנו לא יבנה האדם לכונן הליכותיו. כי ראוי שיקח מחזון המות ציורים כאלה, שעל פיהם יוכל לחזק דרכיו לחיות חיים שיש בהם יראת שמים ויראת תשא. אבל אם המות יפעל עליו בציורו, [ב]אופן מבהיל כ"כ שיש בו כשלון כל כח החיים, א"כ כשישוב כח החיים לפעמו לא יהנה כלום מהזכרת המוסר שראוי שיפעל עליו מחזה המות. כי הוא יסבור שהכרח החיים דוחקו לשכח את חיזיון המות כליל, כיון שבזכירתו לא יוכל עמוד ולהתקיים בחיים של אומץ רוח ולב מתנה. והנה השכל ראוי שיצייר את המות באורח טבעי, שהיא אתה מפלאי היצירה של יוצר בראשית האל הטוב והמטיב. א"כ הוא קשור בתרצובות עם זרם החיים כולו, והוא אחד מתבואי החיים וקץ חיזיונו. אמנם הנשים שדעתן קלה ויד ההרגש החיצוני לבדו עליהן חזקה, בשעה שחוזרות מן המות, רוחן נעכר ומחזה המות לא יעיר-בלבם ענין של סדר המביא לידי כובד ראש ומחשבה עמוקה לחשוב על תוצאות החיים ותגודתו, כ"א שאני מרקד ובא לפניכם יאמר מה"מ, כ"כ יבהלו ממראה המות, עד שלא חוכלנה להמשיך על ידו דברים של השכל ותכמת לב בענין סידורי, כ"א בחזרתו מן המות והן מוכרות להתגבר על הריסות הרגש שלהן שנהרס משמחת החיים כולו, תביאם ההשתוממות הבלתי סידורית לידי תפיץ חיים של הוללות ותענוגות תפל של שעשועי הדמיון. א"כ מה"מ עצמו מרקד ובא לפנינו להרנין לבן כשמחה של הוללות, המתנגד מאד למתוה המחריד הנפרו של המות לפי פעולת הרגש לבדו בלא עזר השכל. השיבוש השכלי היוצא מזה הוא אבדן החשבון שגם המות מעשה ד' הוא. א"כ ראוי החיזיון הזה להוסיף על ידו ביראת ד'. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה בהסתכלו ביום המיתה² "יד' אלהי גדלת מאד". אמנם הנה באבדן החשבון מרוב המהומה והסתערות הרגש היתירה, לא יוכלו לשאף לומר חוק לתן צדק לפועל כל יתברך, כ"א יציירו שהחורב הוא ביד מלאך המות עצמו. ע"כ יאמר מלאך המות ע"פ חיזיונם וחרבי בידו, כאילו מקום המות במציאות נפרד הוא מהיכל החיים, שכולו אומר כבוד ליוצר כל מחי' החיים יתברך שמו. מזה תצמח ג"כ דעה משוכשת ביחש אל מות האדם, כאשר לפי הידיעה מהוד נשמת האדם, ועד כמה לא תשיג יד המנת לחבלה, ישוב אז זכרון המות למראה של גדולה והדרת קודש. אבל הנה הנשים שדעתן קלה וע"פ הרגש ישפטו שיגזע האדם ואיו. א"כ ידאוו כאלו יש בידו רשות לחבל, חבל נמרץ לעקור עד השורש כל המציאות כולה של האדם. וכ"ז בא רק ע"י ההשתפות עם קלות הדעת של הנשים והדומים להן מהאנשים, ששכל כחם להיות חיים חיי אומץ וגבורה המלא חדות ד' גם עם זכרון המות. ע"כ ראוי מאד להזהר מהפגשם או, ותוסף הנהירות ית' כח על הפעולה השכלית הבאה בגללה לפי המשפט ההגיוני והמחייב. ובחירתו מן המות יקח ללבו דברי שכל, כי קץ כל האדם הוא דבר סידורי, ערוך מיוצר כל לטובה ולזכרונה, הלך בפסעות סדורות, לא מרקד ובא. והחבר, חרוב לדי' היא שבירד להמית ולהחיות, ואין הרשות נתונה לחבל כלל. כ"א להחיק את הנשמה המשכלת למעון החיים המלא זיו והוד אלהי נורא אור לפני מלך חיים.